

Örülök, hogy nőttök...!

Könyvünnepség Szentgotthárdon

Szentgotthárd vidám várossá vált.

Amennyire téli álomba dermesztették a határzárás, külön-engedélyes 50-es évek, annyira fellélegzett ez a nyugat-magyarországi parányi őrhely, a maga alig 8 ezres lakosságával, itt a Rába jobb partján, a Lapincs torkolata közelében, a Vend-vidék székhelyvárosaként, a szombathelygrazi vasútvonal mentén (bár – hozzátehetjük – a határ azért „záros” maradt, ám a *világútlevel* segítségével, ami tulajdonképpen állampolgári jogként olyasfajta útlevel, ami demokratikus körülmények között, „minden külön értesítés” helyett bármelyik teljes jogú állampolgárnak kijár, s így útrakelhetünk különösebb céció nélkül is...).

Szentgotthárd először azért vidám város, mivel még dicsőséges történelmi múlttal is dicsekedhet. Itt, a stájer Alpok lábainál, a mai osztrák területen zajlott le 1664. augusztus elsején ama szentgotthárdi csata, minek következményeképpen a törökellenes hadak fővezére, Montecuccoli mindössze 30 ezres hadseregével legyőzte Köprüli Ahmed nagyvezír kétszeres túlerejű seregét. Így született meg a vasvári béke.

Szentgotthárd megint azért derűs város, mert szorgos, igyekvő, életet szerető s megbecsülő nép lakja – vegyesen magyarok, szlovének, néme-

tek. Az ország talán legiparosodottabb települése lévén – a keresőképes lakosok mintegy hatvan százaléka az iparból él, igaz ebben a számban a környező községek bejárói is benn foglaltatnak! –, a helybeliek nagy része „második” műszakot is tarthat a mezőgazdaság ágazataiban, s így a gyarapodás, nem utolsósorban a városka csinos külleme miatt, szemmel látható.

Talán éppen a fentiek miatt választották ki a szervezők éppen Szentgotthárdot az ideik, a 28. *őszi megyei könyvhetek* megnyitójául. Annál inkább, mert most frissen készült el az erre legalkalmasabb hely, az 1748 és 1764 között, az Anton Pilgram által felépített cisztercita templom mellett méltán büszkélkedő új színházépület, amelynek csupán rendeltetése tölti ki a *modernség* kereteit. Az az épület ősrégi szintűgy – mint a ciszterciták Istenháza –, lévén előbb templom, később magtár. Így lőn, az új elnevezés szerint, *magtár-templom-színház*..

A boltozatos ívű nagytermet zsúfolásig töltötte meg nemcsak a kipirult arcú diákfiatalság, de a középkorú férfiak és nők mellett az idősebb korosztály képviselői is.

S máris elkezdődött az irodalmi program, a *Könyvünnepség*.

A vörös bársonyfűgöny elé lépett

négy szépséges, sudár diáklánya. A most 75. születésnapját ünneplő Vas megyei születésű, csöngői Weöres Sándor versei hangzottak fel. Mégpedig a XX. század freskóit idéző vers, mely Felhőkakukkvárába vezeti el hallgatóját előbb magyarul, majd szlovén fordításban. Második menetként a híres Galagonya-vers, -zene csilingelt a lányok skandáló előadásán, előbb magyarul, azután németül.

Az ünnepi megnyitó tiszte a rendező intézmények részéről dr. Szlamenczky Istváné, a SZÖVOSZ főtítkáráé volt, majd Jókai Anna, a Magyar Írók Szövetségének alelnöke beszélt.

Nem arról szólt, milyen nehéz gazdasági-erkölcsi helyzetben élünk, mennyire viselte meg az ország népét az utóbbi esztendők annyiféle rossz huzavonája a reform valódi életbe léptetése helyett.

– Élni kell! – gyűjtotta meg ezen az estén Szentgotthárdon a szellem lámpását az író. – Ne visszafele tekintsünk – folytatta –, az ötvenes évek idejébe, hiszen itt kopogtat ajtónk előtt az új évezred, a 2000. esztendő, a maga megújult igényeivel...

Vidék és város, kis- és nagyközség népe egyaránt egyesülhet szívet melegítő közösségbe. Az igényes olvasás igézetét kell magunkban kialakítani – ha csak naponta vagy akár hetenként egy-egy fél órásckára is... Amikor az ember magába pillant, a jó könyvek és igaz írók segítségével...

– Ha nem csinálunk közösen valamit – folytatta Jókai Anna –, elrontunk valamit... És semmi sem jön a helyébe. A manipulálatlan szólás jogaival kell élnünk! Egymás kezét fogva, a praktikizmus ellen... A nemzeti gondolkodás javára, a mindennap

szükségeit tudomásul véve. Az olcsó szenzációkon túl, nyugalmat és biztonságot keresve, az esték csöndjében. Meditálva: mivégre is vagyunk a világon?

S most mintha fanfárok hangját hallanánk: a vörös bársonyfüggöny tapsok közepette legördül, majd ismét föl. S máris ott ülnek a közönséggel, az „olvasó nép”-pel szemben a 28. őszi megyei könyvhetek szentgotthárdi íróvendégei. Jókai Anna mellett Moldova György, a költő Bihari Sándor, a próza-, színmű- és filmíró Bárány Tamás és a nagy sikerű könyveivel már-már élő klasszikusnak számító Sánta Ferenc.

Valamennyien Pete Györgynek, a szombathelyi *Életünk* folyóirat főszerkesztőjének kérdéseire válaszolnak.

Jókai Annához így szól az első kérdés:

– Miért jelent stílusváltást az új Jókai Anna-regény, amelyből az olvasó részleteket talál a *Kortárs* folyóiratban?

– Szorongató figyelem szülte a témát. De nem a mostani „erdélyi konjunktúra” idején, hanem ezelőtt két vagy három esztendőben... Egy erdélyi asszony siralmas-panaszos monologikus drámája ez, aki otthon maradt, miközben a fia elindult családjával új hazát keresni... A XVII. századi vallomástevő Árva Bethlen Kata naplója volt az előkép... Az foglalkoztatott mindvégig: hogyan lehet a sok küszködés és gyalázat közepette méltósággal élni!

Második kérdés: – Az írónőt nem is annyira az irodalmi közvélemény, de a kritika, első regényei alapján beskatulyázta afféle „konzervatív” írónőnek... Holott egyes kritikusok, mint például Alexa Károly szinte ki-

abálva mondogatták: felháborító figyelmetlenség! Valóban, utolsó könyve szinte már poszt-avantgarde szövetű és szövevényű.

– Válasz: – Hamvas Béla megállapításával értek egyet, miszerint a regény olyan, ami egyetlenegyszeri és megismételhetetlen... Mindenesetre a manipulálatlan szó és a megvásárolhatatlan szöveg eredménye.

Harmadik kérdés:

– Lesz-e stílusváltás a következő könyvnél?

(Közbevetve: az „erdélyi regény” 1989 ünnepi könyvhetére kerülhet az olvasók kezébe.)

Válasz: – Most törhetem a fejem, hogyan tovább...

Moldova György – mint következő válaszaiból kitűnik – annál magabiztosabban (és láthatólag derűsen) ül székén s várja a kérdéseket.

A szombathelyi folyóirat főszerkesztője a „legsikeresebb, legnagyobb példányszámú” könyvek szerzőjeként méltatja, méltán, Moldovát. Ám éppen a legutolsó, viharos fogadtatású riportregény, a *Bűn az élet* kapcsán országos vihart kavart az a vádaskodás, miszerint az írásban foglaltak egy része „fajgyűlölő, cigányellenes...”.

Moldova György változatlanul derűs, most is állja a próbát. Sőt tréfával üti el az egyik legkritikusabb bíráló, az *Élet és Irodalom* cikkírója, **Eörsi István** vádjait.

– Nem ismerem a költő verseit... Mindössze kettőt olvastam tőle. Az egyikben, az 50-es években arról írt, hogyan vették fel a pártba az édesanyját... A másik verse viszont arról szól, hogy a 60-as években hogyan zárták ki onnan...

Ám komolyra fordítva a szót, vállát vonva megállapítja: a magyar kritika

őt hidegen hagyja. *Mert* elvtelen, *mert* szerinte nem művészi indíttatású, *mert* klikk-álláspontokat közvetít.

– Nem vagyok „OTP”-író, szabad préda vagyok, a vadászati tilalom nem vonatkozik rám... Nem tudom például azt elfogadni, hogy utolsó könyvemben „megsimogatom” – egyértelműbb igét használt itt... – a rendőrség fenekét... 400 példányos körlevélben tiltakoznak a riportkönyv ellen, amit Grósz Károlytól a kiadó igazgatójág mindenkire eljuttattak. Én az igazat próbálom írni, az ország, a nép érdekében... Ahogyan itt, Vas megyében is megtapasztalhatták, *Az Őrség panasza* esetében.

– Mi a következő téma?

– Vietnam... Hamarosan indulok, hogy a helyszínen mérjem fel a valós változásokat. Hazai témám pedig, mivel az ország népének állapotát igyekszem „felfedezni”, a hátrányos helyzetűek helyzete Magyarországon... Akik ijesztően sokan vannak! Akikkel általában képmutató módon bánunk el! Ha jól értelmezem a statisztikákat, mindenkit összevéve, egymilliónyan lehetnek. Sőt ha hozzáteszem, hogy majd’ mindegyikük mellé kell valaki, akkor már elérjük a kétmilliót is...

– Valamilyen személyes vonatkozás adta ezt a témát?

– Igen, az élet... Amikor a 69-es árvíznel Makón jártam, és ki kellett szinte órák alatt a Maros veszedelme miatt üríteni a várost, a tanácselnöknek rá kellett döbömbölnie arra, amiről nem tudott... Vagy 400–450 magatehetetlen, így vagy úgy nyomorék embert meg kellett „mozgatni”, akik addig ha lappangva, de megéltek kis házikójukban vagy lakásukon.

– Mikor lesz újra regény Moldovától?

Derűje most sem hagyja el az író.

– Kedvenc anekdotámmal válaszolhatnék. Egy sárgaságban szenvedő beteget már három éve kezelnek az SZTK-ban, amikor végre kiderül róla, hogy japán... Nem hiszem, hogy a riportkönyv alábbvalóbb írás, mint a regény. Sőt talán a maga módján az is regény... Félretéve a tréfát: ma reggel is, amikor elindultam ide, Szentgotthárdra, egy készülő új regény kézírata mellől keltem fel... Hogy az mikor készül el és mi a témája, egyelőre maradjon titok.

A mindig nyílt szájú és nyílt témájú író emez *egyetlen* titkát hosszas tapsal méltányolta a közönség.

Ezután a líra, a költészet csendesebb percei következnek. A Csoóri-Tornai-Kalász Márton-Takács Imrenemzedék benső hangjait pengető Bihari Sándor, az *Új Írás* szerkesztője harmóniát kereső (vagy a maga módján kergető?) alkat. Nem az érzelmi felindulások vitéze, hanem a ráción átszűrt valóságkép felidézője. Így mutatta be őt Pete György szentgotthárdi közönségének.

– Akkor válik fontossá a költő számára a vers – meditált halk hangján Bihari Sándor –, ha az olvasó számára is fontos... A veszélyérzetet, a lélek szorongatottságát a líra oldhatja fel az olvasóban. Ha nem „nevel”, ha nem szabja meg, miként élünk, ha nem ad hitet, ha nem vállal emberi sorsokat, pohár víz marad csupán. De csak addig van költészet, amíg az olvasó számára megpendül zenéje, amíg belerázkódik vagy belevacog a vers mondanivalójába.

– Ki a példakép?

– Számomra változatlanul József Attila a nagy élmény. Ő jelen van mindennapjainkban, különösen az utolsó évek nagy verseivel.

Bárány Tamás következik, a leg-sokoldalúbb arculatú író. Mindjárt a „leleplező” kérdés:

– Milyen műfajt nem művelt még? Hiszen már 15 éves korában megjelentek versei... Majd utána regény, színmű, film, szatíra, paródia, novella, karcolat, tanmese és a többi...

– Hogy mit nem írtam még? – gondolkodik felhőbe borulva Bárány Tamás. Majd rávágja: – Hőskölte-ményt!... (nevetés a teremben). De viccen kívül – folytatja a témát –, az, hogy én 15 éves koromban verseltem, nem jelent semmit... Minden valamirevaló gyerek meg tudja ezt tenni, aki elsajátítja a poétikát, és vannak „mély” érzelmei... A költő nem ott folytatódik, legfeljebb csak kezdődik. És azután...

A kérdező szavába vág:

– Dehát mégis ez a sokműfajúság, ez a mindenkor újrakezdés...

Bárány Tamás válasza:

– Ez a XX. század történelme... A buktatókkal... Hát kezdjük... Amikor nagyon fiatal voltam, s 1937-ben kezdtem ismerkedni a lapszerkesztőkkel, a folyóiratok irodalmi irányítóival, alig maradtak ugyanazok a helyükön 1938-ra... Majd jött a háború, megint váltottak előbb 1939-től, majd 1941-től... A romokon ülve, 1945 tavaszán jöttek a legújabbak... Egészen 1948/49-ig... Azután megint újak 1953 után. Hogy ne legyen unalmas az irodalmi élet, friss váltás... Egészen 1956 őszéig... 1957 után új-rarendeződtek a sorok. És a 60-as években másokkal ülhattünk fel megint a körhintára. Folytassam?

– És kritika?

Kicsit elgondolkozik a népszerű író.

– Az író egyetlen dolga: megírja a könyvét, legjobb tudása és tehetsége

szerint... A kiadó meg kiadja. Lehetőleg minél előbb. Huncut, aki többet akar. Most persze mindannyian anyagi bajban vagyunk: írók is, kiadók is.

Szinte csak azt nem teszi hozzá: imádkozzatok értünk, olvasók!

Az ötödik író-vendég (többi között *Az ötödik pecsét*, meg a *Húsz óra* sikeres, sok kiadású regények írója) Sánta Ferenc. Ki a maga „elkötelezetlen elkötelezettségével” van jelen az élő magyar irodalomban. Aki a kilátástalant is tudomásul veszi – de emellett akarát és bizalom él benne a jövő iránt.

– Az irodalom az emberiség lelkiismerete – mondja többek között. – Tisztesség és szabadság kell hogy vezéreljen bennünket.

S engedelmet kér közönségétől, felolvas néhány oldalt abból az írásából, amit a 165 éve született Petőfi Sándorról írt. Arról a költőről, aki népének az idegen elnyomás idején ígét hirdetett, hitet adott és az igazság útjára vezette a nemzetet. Olyan írástudatlan földművelőket, halászokat, kisembereket, vándorló iparosokat, akik megtanulták verseit, továbbadták egymásnak verssorait a csak csillagok világította szomorú idők estéin és éjszakáin.

Befejezésül a színpad előterébe lépett és hozzátette, most már papír nélkül: – A mai időkben látom a reményt... A kibontakozásra, a nép életének jobbá tételére, a reformra. Feltéve, ha a mamelukok eltűnnek közülünk, s a hatalom megosztja nemcsak a gondokat, de a tennivalókat is a néppel.

A 28. őszi megyei könyvhetek íróinak „bemutakozása” után részleteket hallhattunk műveikből, tehetséges diák-előadók megszemélyesítésében. Végül a szövetkezeti könyvbarátok legjobbjainak jutalmazására került sor.

Rábafüzes könyvtárosa, Szigeti Gyuláné kapta a Hazafias Népfront jutalmát, a könyvvásárlásra jogosító utalványt. A falusi könyvtárosnőnek, meg rajta keresztül a falu népének az *Olvasó Nép* folyóirat szerkesztője, Tóbiás Áron adta át e szavakkal:

– Móricz Zsigmond, amikor élete utolsó éveiben Székelyföldön járt, a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban ünnepi beszédre szólították fel. Az író csöndesen intett és a kisdíjak elé lépett. Megsimogatta a kis buksi, szőke meg barna fejeket, s így szólt: – Örülök, hogy nőttök...

Mi is örülünk itt ma este, Szentgotthárdon, hogy ha talán nem is szám szerint, de lélekben mindenesetre, nő az olvasó nép... Az olvasás lélekipendítés... Szépség és erkölcs.

Egy középkori kódexíró mondotta a szépségről: „A szépség nagy ráadás az életben. Szent örömszerzés, diadalmos kiengesztelődés, egy boldog Isten boldog tékozlása. Ingyen ajándék, a legkedvesebbnek szánva...”

Az erkölcsről szólva, most e történelmi időkben, október utolsó napjaiban, talán nem is kell emlékeztetni a gimnazistákat Berzsenyi szavaira: „Minden ország támasza és talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész...” A többit is tudjuk már...

(d. f.)